

Katona Tamás

BATTHYÁNY LAJOS VÉGSŐ NAPJAI ÉS VÉGSŐ ÚTJAI

EGY HADBÍRÓ KIFAKADÁSA

1849. október 5-én, pénteken reggel 7 óra körül egy katonatiszt rázta fel álmából Batthyány Lajos grófot. „Gyorsan, gyorsan felkelni, most fogják kihirdetni az ítéletet” – mondta. Az első független és felelős kormány volt miniszterelnöke megmosakodott, felöltözött – szokásához híven fekete öltönybe fehér inggel és mellénnyel –, és sietett fogsága színhelyének, a pesti óriákszárnyának, az Újépületnek abba a termébe, amelyben a hadbíróság ülésezett. Az előszobában aztán jó negyedóraig várnia kellett, mert bent a teremben valami szokatlan történt. Ludwig von Leuzendorf lovag hadbíró százados, aki január óta vezette a vizsgálatot Batthyány ügyében, mihelyt meglátta a Haynau tábornaszernagy által jóváhagyott halálos ítéletet, az asztalra csapta az iratot, azt mondta, hogy ez egyszerűen gyalázat, ezt az ítéletet nem hajlandó kihirdetni, keressenek más hadbíróhoz. Sikertelenül előkeríteni Pankraz Kanzler hadbíró százados, ő vezettette be Batthyányt a haditörvényszék elé. Batthyány megállt a hosszú asztal egyik végénél. Szemben vele állt a hadbíró és az elnök, egy vezérőrnagy, kétoldalt pedig a bíróság tagjai: két őrmester, két hadnagy, két százados, két őrnagy, két alezredes, két ezredes. Az ítélet Batthyány döbbenetére felségárulás miatt gyalázatos, kötélt általi halálra szült. Záradék, amelyben a halálbüntetést kegyelemből fogságbüntetésre enyhítik, nem volt. A hadbíró eltörte a kis fehér pálcikát, és Batthyány Lajos grófot elvezették a siralomházba, egy emeleti, utcára néző szobába.

Meg kell magyarázzuk még, mi ragadtatta Leuzendorfort erre a katonai fegyelemre fittyet hányó ingerült viselkedésre. (Vetélytársa, Euthym Nedelkovič hadbíró százados és főnöke, Liborius Willibald Skacel „katonai feltörvényszéki valóságos tanácsos” mindent elkövetett, hogy Leuzendorfort meg is büntessék érte.) A különben fegyelmezett gondolkodásáról ismert 38 esztendősi hadbíró remek elemző képessége, alapos jogi és lélektani ismeretei, valamint rendkívüli munkabírása miatt tisztelték. Leuzendorf eleinte hajlandónak és képesnek mutatkozott a hadbíró mindkét kötelező feladatának ellátására: a vád képviselőjére és a védelem képviselőjére. Windisch-Grätz herceg főparancsnoksága idején

erre mód is volt, mert a herceg – noha Batthyányról elítélő véleményt formált – külön felhívta a hadbíró figyelmét arra, hogy a vizsgált személy mellett szóló adatokat is gondosan gyűjtse össze. Windisch-Grätz sógora, Schwarzenberg herceg osztrák miniszterelnök – a halovány vámpír, ahogy Széchenyi találóan elnevezte – ezzel aligha értett egyet. Meg is győzte Leuzendorft, hogy politikai okokból halálra kell ítélnie Batthyányt, hogy utána az uralkodó élhessen a megkegyelmezés jogával. Erre 1849. augusztus 29-éig az osztrák minisztertanácsok határozatai lehetőséget is adtak. Aznap azonban a Bécsbe visszatérő Ferenc József az előterjesztés egyik legfontosabb pontját megváltoztatta. Hermann Róbert finom elemzéssel igazolta, hogy ez a beavatkozás magától az uralkodótól származik. A korábbi szöveg szerint Haynaunak minden magyarországi halálos ítéletet jóváhagyásra fel kellett volna küldenie Bécsbe. Ferenc József közbelépése nyomán Schmerling igazságügy-miniszternek át kellett húznia az eredeti szöveget, és jellegzetes kerek betűivel fölé írnia, hogy „azokról a személyekről, akiket a halálbüntetést végrehajtották, esetről esetre tegyen jelentést nekem”. Schwarzenberg nem nagyon bánta az uralkodói közbelépést, hiszen így a tiltakozó nagyvilág előtt Haynaura lehetett tolni a kivégzésekért a felelősséget, Ferenc József és a kormány keze pedig, ha nem is tiszta, de legalább mosható-mosogatható lett. Haynau, bármilyen kényszeredetten és rosszul indokolta is Leuzendorf Batthyány halálos ítéletét, ezt hagyta jóvá és elrendelte október 6-án való végrehajtását, és nem törődött a bátran és nyomatékosan megfogalmazott kegyelmi előterjesztéssel, pedig az azzal végződött, hogy „a haditörvényszék valamennyi bírása egyöntetűen s a legcsekélyebb befolyásoltatás nélkül a legmelegebben folyamodott az elítélt számára kegyelemért”.

BATTHYÁNYNÉ ÉS A PARÁNYI TÖR

Mihelyt Batthyány elment, hogy meghallgassa az ítéletet, inasa, Németh János elkezdte a cellát és az ágyat rendbetenni. Ez a Vas vármegyei parasztyerek eredetileg Batthyány tanulótársának került a grófi család szolgálatába, végül Batthyány inasa lett. Döbbenet vette tudomásul, amikor a foglár közölte vele, hogy a gróf már nem fog a cellába visszatérni, hiszen halálra ítélték és a siralomházba vitték. Németh János azonnal kocsiba ült, sietett a rossz hírrel Batthyánynéhoz a Cziráky-házba. A grófné azonnal szaladt a Pesten lévő osztrák generálisokhoz, Liechtenstein herceg azonban letagadtatta magát, Kempen altábornagy pedig nem volt hajlandó maga elé bocsátani sem az asszonyt, sem Batthyány kislányait, akiket nevelőnőjük, a francia Chomé kisasszony vitt magával, hogy meglágyítsa a zordon katona szívét. Mindhiába. Végül az aulikus Károlyi Lajos gróf ki tudta járni, hogy Batthyány öt percre láthassa feleségét. Szapáry Antal gróf vállalta, hogy az Újépületbe kíséri Batthyánynét, de meg kellett ígérnie, hogy az asszony a látogatás után azonnal elhagyja Pestet. Sza-

Batthyány Lajos

Batthyány Lajosné Zichy Antónia

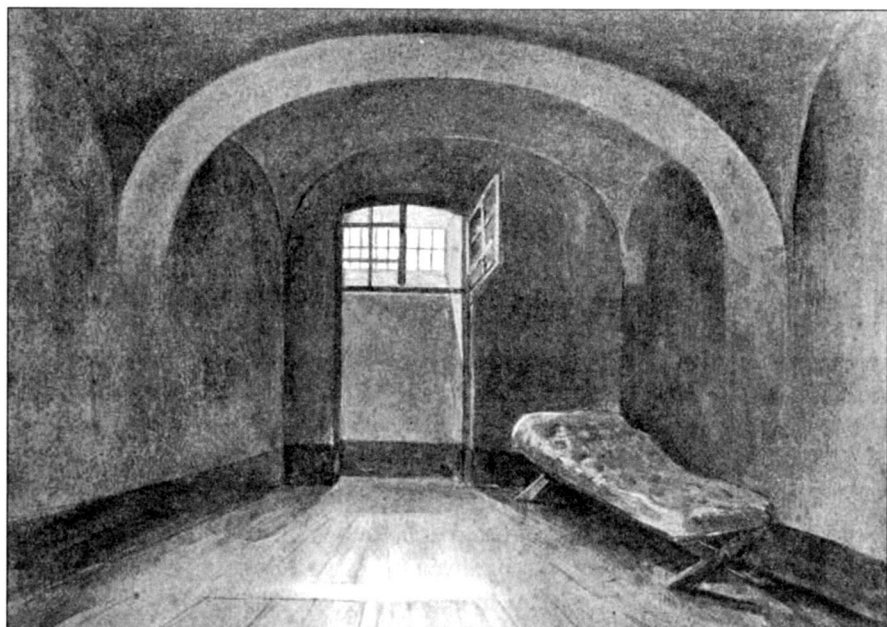
párny egy elejtett szava – reméli, hogy a volt miniszterelnöknek van valami szabadítója, amely lehetővé teszi, hogy a gonosztevők megszegyenítő halálnemét elkerülhesse – meggondolkoztatta Batthyánynét. Mérget a gyógyszertárak senkinek sem szolgáltathattak ki, Batthyányné azonban magához vett egy parányi rugós zsebkést, hátha a látogatás során oda tudja csempészni az urának.

A főporkoláb először tévedésből Fekete Imre kőspallagi paraszt-gerilla síralomházába vezette az asszonyt. Fekete Imrét azért ítélték halálra, mert elfogott egy osztrák futártisztet. Nem ölte meg, nem rabolta ki, de elvette tőle mindazt, amit a tisztnek mint futárnak célba kellett volna juttatni. (Az ártatlan szokolyai református papot, akinél az elvett írásokat Fekete Imre elhelyezte, az osztrákok agyonlőtték.) A korán megöszült, apró termetű Fekete cellájából átvitték az asszonyt a hatalmas termetű, de a fogságban szintén őszbe csavarodó Batthyány síralomházába. Ez egy első emeleti, utcára néző cella volt. Az emberek összeverődtek az ablak alatt, nézték, hogyan jár fel és alá Batthyány, megbámulták az asztalon a két égő gyertya közé állított feszületet és a cellában feltűzött szuronnal vigyázó két őrt. Végül katonákat kellett kiküldeni, hogy a kíváncsiskodókat elkeressék. Batthyányné sírva borult férje nyakába, alig tudott valamit mondani. Batthyány nyugodt hangon rendelkezett, kérte, hogy az asszony menjen külföldre a gyerekekkel. „Jobb egy szerény sors, mint alamizsna azoknak a kezéből, akik őket árvákká tették.” Amikor a hadbíró és a kíséző tiszt néhány szót váltott egymással, Batthyányné végre oda tudta súgni: mérget nem tudott szerezni, de kést hozott. Batthyány mohón kapott a parányi fegyver után. Ekkor a kíséző nyersen közölte, hogy az öt perc letelt, többé egy szót sem válthatnak egymással.

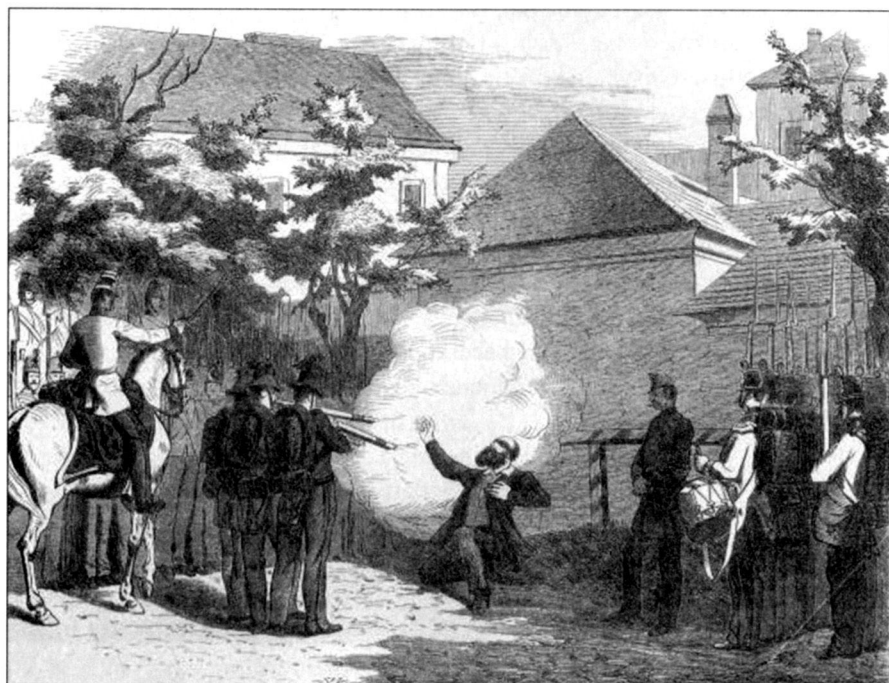
(El kell mondani, hogy az okos és jellemes Batthyány Lajosné Zichy Antónia huga, a nagyon szép és nagyon könnyelmű Károlyi Györgyné Zichy Karolina másként írja le mind a kis tört, mind az átadását. Szerinte ő látogatta meg álruhában a volt miniszterelnököt, akihez köztudomás szerint gyengéd szálak fűzték, és ő adta át a olasz jelmonddal ékesített tört párnába rejtve sógorának. A leírás felettébb valószínűtlen. Zichy Karolina a szabadságharc végnapjaiban már Klapka György tábornokkal kacérkodott, genfi önkéntes száműzetésének idején pedig Klapkának és Károlyinénak közös törvénytelen gyermeke is született.)

Batthyány papot is kért. Először a pest-józsefvárosi plébánost, a derék Szántóffy Antalt akarták beküldeni hozzá, de nem tudták elérni. Így az ifjú Károlyi Sándor gróf francia nevelőjét, Planté abbét kérték meg, és ő hosszan el is beszélgetett Batthyányval. Gyónásról szó sem lehetett, mert mind az örök, mind a kíséző tiszt és a hadbíró olyan közel álltak hozzájuk, hogy minden szavukat hallották. Ennek ellenére Plantét hosszasan faggatták utóbb, mert azt hitték, hogy ő csempészte be a fegyvert a síralomházba.

Este fél tízkor Batthyány megírta gyönyörű búcsúlevelét feleségéhez, majd a síralomházba lehozott ágyra ledőlt és betakarózott. Mivel az örök ott álltak az

Batthyány Lajos cellája az Újépületben

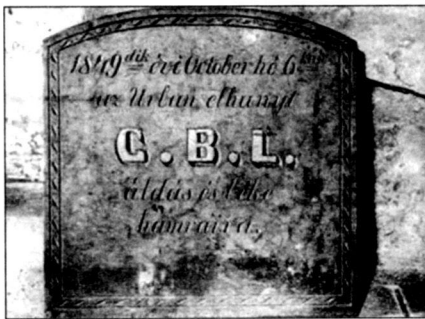
Batthyány Lajos kivégzése

*Batthyány Lajos mellénye
a kivégzés golyónyomaival*

Tollkése

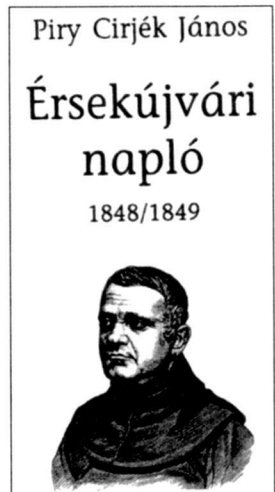
*Eredeti sirtáblája, amely felirattal
befelé volt elhelyezve
a pesti Ferences-templom kriptájában*

*Batthyány holttestét átszállítják
a Ferenc-rendiek sírboltjába*

*Emléktáblája
a pesti Ferences-templom kriptájában*

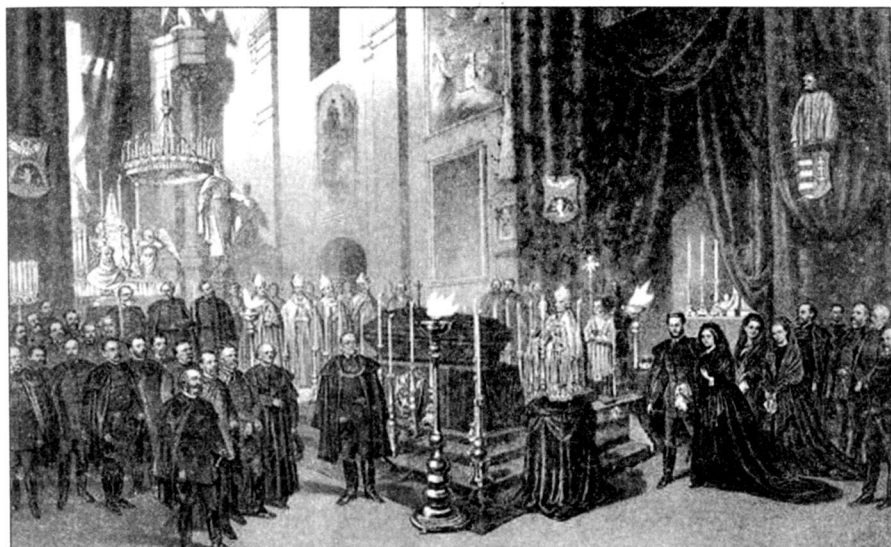
ágy mellett, pisszennie sem volt szabad. Először szíven akarta szűrni magát, de a kés megakadt az egyik bordán. A gyenge és tompa pengével a csuklóján sem tudta átvágni az ereket. Végül a hegyes kis kést a nyakába döfte. Ha egy kicsit hátrábbra megy a döfés, azonnal meghal. Így is felszakadt néhány nyaki ér. Mikor másnap a porkoláb költögette, hogy induljanak az akasztófához, gyanússá vált az arc halálos sápadtsága. Felhajtották a takarót, és a szó szoros értelmében vérben fürödve találták a halálraitétet, az ágy alatt tócsában állt a bőrlepedőn és derékaljon átszívargó vér. Képtelen történet vette kezdetét. Behívták az Újépület egyik foglyát, Balassa János híres orvosprofesszort, de ő azt mondta, hogy Batthyány néhány perc múlva meghal. A közútatnak örvendő börtönorvos, Beé doktor bekötözte a nyaki sebet. Batthyány leszakította a kötést, mire még jobban kezdett folyni a vér. Most már lekötötték a gróf kezét, szájába kávé és konyakot erőltettek, igyekeztek megmenteni az életét – hogy aztán megölhessék. Akasztásról a nyakon levő szörnyű seb miatt szó sem lehetett, végül Kempen altábornagy kiadta az utasítást: mindenképp még aznap ki kell végezni az elítélteket. Délután agyonlőtték Fekete Imrét – ha a főbűnös Batthyányra is ez a büntetés vár, a kevésbé súlyos vétekekkel terhelt Fekete Imrét nem akarták a miniszterelnökénél szigorúbb büntetéssel sújtani. Este 6 órakor kitámogatták a vérvesztéstől elgyengült Batthyányt oda, ahol ma az örökmécses van. A miniszterelnök Unghváry Györgyre, a Ferdinánd-huszárezred ezredlelkészére támaszkodva tette meg az utolsó lépéseket. Nem akarta, hogy a nézőközönség azt higgye, hogy fél. Örömmel látta, hogy a téren nincs akasztófa. A pap kötötte be a szemét, a féltérdre ereszkedő Batthyány pedig felkiáltott: „Gyerünk, vadászok! Éljen a haza!” A kivégző osztag három tagja, Lakits, Weber és Wurda közvadász gondosan célzott. A közepén álló golyója Batthyány homlokát, a két szélső Batthyány szívét járta át. A fehér mellényen mind a mai napig láthatók a golyónyomok.

AZ ELSŐ TEMETÉS

Késő este a Rókus kórházba szállították Batthyány holttestét. Hausmann Ferenc doktor a homlokon ütött lyukat fekete tapasszal fődte be, utána pedig engedélyt kért és kapott Koller Ferenc polgármestertől, hogy éjszaka egy korszóval átkelhessen a katonai örvonalon.

Mostanra előkerült Szántóffy Antal plébános is, egy pécsi sváb család, az Ackermann család magyar érzésű tagja. Este már tárgyalt a pesti ferences rendházban Dank Agáppal, a házfőnökkel. „Csendben, zárt ajtók mögött arról folyt a tanácskozás, hogy miként eszközlendő a megdicsőült holttetemének elrejtése – a zárdában. Az akkori körülmények között nagyon is indokolható félelem könnyen találhatott volna kifogásokat, hogy a veszélyes tisztet magáról s a főnöksége alatti házról elhárítsa. De Agáp, ellenérvek helyett, a holttetem elrej-

Batthyány Lajos gyászmiséje a ferencesek templomában

tését a legszentebb indokok által parancsolt tisztjének tartá” – írta Dank Agáp elbeszélése alapján a Vasárnapi Ujság 1870. évi folyamában Beszédes Kálmán. – „Nem várta, hogy őt a szerencsétlen özvegy esengve kérje, elég volt tudnia, hogy a holttetem a Rókus Kórház halotti kamrájába vitetett, hol arra a legnyomorultabb eltakarítás, a kórházi szegény halottaknak oly módú eltemetése vár valamely közös sírgödörbe, melynek folytán az egyesnek kiléte felől minden nyom vele együtt eltemetetik.”

Szántóffy mindenesetre megásatta Batthyány sírját a józsefvárosi temetőben. Szándékosan olyan kicsinyre, hogy a koporsó semmiképp se férjen bele. Tettetett haraggal összeszidta a sírásót, majd máris indultak visszafelé. Az álmos örök azt hitték, hogy a temetés megtörtént, hogy az egyszerű fenyőfa koporsó üres. A szekér tehát megint átjutott az örvonalon, és jóval éjfél után megérkezett a pesti ferences templom elé. A ferences tartományfőnök, Dank Agáp hűséges ember volt. Hűséges volt az uralkodóhoz, de a Batthyány családhoz és személy szerint Batthyányhoz is. „Az éj beálltával szertartásos ruháit felölté; kis keresztet vőn kezébe, s egy szerzetestársával, ki szenteltvíztartóval s viaszgyertyával látta el magát, a kijelölt órát nyugodtan várta” – folytatódik Beszédes leírása. Amikor a kórház szegényes kocsija megérkezett, csendben kinyitották a mai torony alatti kaput, levették, majd a kriptába levitték a koporsót. Megtekintették a halott miniszterelnököt, majd a kriptának a Mária-oltár alatti részén a legalsó sírüreget kinyitották, a koporsót elhelyezték, végül az üreget lezárták a máris kifaragott kőablálával. „1849dik évi October 6kán az Urban elhunyt G. B. L. áldás és béke hamvaira” – szöveg a felírat, amelyet elővigyázatosságból

*Károlyi Györgyné
Zichy Karolina*

nem rendesen, hanem a szöveggel a koporsó felé fordítva helyezték el, mintha a sírürege még mindig üres volna. „Másnap a gyengén beszegzett koporsó fedelét néhány szerzettársainak jelenlétében Dank felemeltette. A feketére mázolt közönséges fenyőfa koporsóban a holttetem feje alatt forgács volt, ruhája bársony házi zekéből s fekete posztó pantallomból állt, homlokán fekete tapaszvászonnal fedte azon pontot, hol a golyó átfúródott... Ismételt beszterelés után a koporsó fedelét kellően beszögezve, a holttetemet fejjel kifelé elhelyezvén a sírüregebe azt megbízható kőművesek segélyével erősen befalazták.”

Több mint húsz évig nyugodott ebben a sírban zavartalanul Magyarország első felelős miniszterelnöke.

A MÁSODIK TEMETÉS

A kiegyezés után lehetővé vált Batthyány méltó eltemetése. Pest város vállalta magára ennek gondos megszervezését. A Kerepesi úti temetőben Batthyány síremléke volt az első nagy mauzóleum. Egy fiatal építész, Schickedanz Albert tervezte. 1872-re készült el teljesen. A tervek közt olyan is volt, amelyen Batthyány hatalmas szoboralakja állt volna a sírépítmény tetején. Kár, hogy nem ez a terv valósult meg, mert Batthyáynak azóta sincs szobra Budapesten. Kivégzésének helyén 1926 óta áll a Pogány Móric tervezte örökmécs. Korábban

mindig koszorú volt itt a kövezeten. Illő volna megfelelő mellvéddel látni el az örökmécset vagy valamiféle díszburkolattal biztosítani, hogy ne gépkocsiparkolónak használják. A Budavári Önkormányzat a Batthyány téren két elképzelhető helyszínt is kijelölt egy Batthyány-szobor számára. Talán október 6-ára meg is valósulhat a régóta esedékes szoborállítás.

A gyászmise és a temetés napjának 1870. június 9-ét tüzték ki. A földi maradványokat előzőleg új, pompás koporsóba helyezték át. A ferences templom sírüregének felnyitásakor 1870. március 29-én megállapították, hogy bár a régi fenyőfa koporsó a kriptában szétesett, Batthyány őszbe csavarodó hatalmas vörösesbarna szakálla még ott volt az átlőtt homlokú koponya körül. A koponya alatt a faforgácson a huszonegy évvel korábban kifolyt vér vörösesbarna foltjait is jól lehetett látni. Dank Agáp már nem lehetett ott az előkészületek és a szertartás során: a pápa 1869-ben a világ ferencesének második legfontosabb méltóságára emelte, ő lett a rend fődefinitora. A hideg római kolostorban megfázott, és 1870. május 8-án meghalt.

Kitűnő ember lépett Dank helyébe pesti házfőnökként: Piry Cirjék, a kiváló tanár, a XVI. század eleji, többek közt a négyezer soros nagy Szent Katalin legendát tartalmazó Érsekújvári Kódex megtalálója, akinek 1848-ban és 1849-ben vezetett naplóját Koncsol László adta ki 1998-ban. A gyászmisét aligha lehetett volna máshol tartani, mint abban a templomban, ahol Batthyány két évtizedig nyugodott. A remélhetőleg hamarosan helyrehozott kriptában a G. B. L. betűjeles kövön kívül egy szép fehér márványtáblát is őriznek. Ez a felirat olvasható rajta: „E sírűregben őrizték keresztény kegyelettel a budapesti (IV. ker.) ferencrendiek a rémuralom áldozatául esett Batthyány Lajos gróf Magyarország I. alkotm. minister elnökének általuk hazafias bátorsággal iderejtett tetemét 1849. évi oct. 6-ától 1870. évi június 9-éig.” A gyászmisét a Vas vármegyei Batthyány megyéspüspöke, Szabó Imre mondta, aki maga is üldöztetést szenvedett a szabadságharc alatti magatartásáért.

A templomban gondosan kijelölték a helyeket mind a családtagok, mind a Batthyány kormány még életben levő tagjai, mind Andrássy Gyula gróf kormányának tagjai számára. A templom körül azonban olyan sűrű volt a tömeg, hogy Deák Ferenc képtelen volt utat törni magának: csak a temetési menetbe tudott beállni. A gyászbeszédet Piry Cirjék mondta az alapigét Jézus Sirák fiának (Ecclesiasticus) könyvéből véve. Az emlékezet és az ima fontosságával kezdte beszédét, majd így folytatta:

„S ezekkel kíván ma nagy halottjának, boldogult gr. Batthyány Lajos első magyar miniszterelnöknek áldozni e nemes város s vele a nemzet, midőn annak hamvadó tetemeit ezen egyház sírűregéből, hol 20 éven túl elrejtve nyugodtak, felvételvé, teljesíteni akarja az írás amaz intelmét: *Fiam! A halotton könnyezz, takarítsd el testét szokás szerint, és ne hanyagold el az ő temetését.* Igen, most kívánja közös részvétellel véghezvinni azt, mit 20 év előtt az akkori hatalom

tenni nem engedett. Akkor a megszentelt szokást ama zordon idők tiltották, de most az önkénytelen mulasztást helyrehozni szent feladatának tűzte ki a hazafiúi kegyelet, mert a megboldogultban a már – Isten jóvoltából – kiderült szabadság és alkotmányosság nemzeti vértanúját ismeri és tiszteli.”

Piry igyekezett tapintatos lenni – írja egy szemtanú, de amikor a golyók nyomát említette, mely a szétroncsolt magas homlokon ma is látható, akkor úgy tett, mintha a Nemezis nemtője lebbentette volna meg egy percre sötét szárnyait. Mikor pedig az országszerte tisztelt özvegyet aposztrofálta, akkor minden szem a gyászoló nemes alakja felé fordult, s a szemekben a meghatottság könnye csillogott. Végül felhangzott Komócsy Józsefnek Mosonyi Mihály által zenésített gyászdala, mely így kezdődik: Hajtsátok meg a zászlókat le a földig...

A menet nem a mai Kossuth Lajos utcán indult el – az akkor még csak fele olyan széles volt, mint ma – hanem a Kecskeméti utcán, Múzeum körúton és a mai Rákóczi úton jutott el a temetőig. A korabeli sajtó úgy ítélte, hogy kétszáz-ezer ember vett részt a menetben. Az 1869. évi népszámlálás szerint az akkori Budának, Óbudának és Pestnek összesen 270 685 lakosa volt. Batthyány temetése tehát valóban a nemzet gyásza és méltó emlékezése volt.

AKI NEM BOCSÁTOTT MEG

1867. június 8-a, Ferenc József királyunk koronázásának napja örömnep volt. Halász Imre írja meg *Egy letűnt nemzedék* című kitűnő emlékezésének Batthyányról szóló fejezetében azt a pillanatot, amikor az egyetemi hallgatók be akarták verni egy kivilágítatlan ház ablakait.

„A koronázási napnak estéjén fényárban úszott a főváros. Éjfélig bolyongtam az utcákon. Egy történelmi nap titokzatos glóriája sugározta be az akkor még nemigen nagyvárosias Budapestet. Minden ablak ki volt világítva. Csak egy előkelő úri lakásnak ablaksora volt sötét. Ki lehet az, aki tüntetni merészel a nemzet nagy örömnepén? E kérdés hangzott fel egy felháborodott csoportból. Egy korosabb úr odaszólt: azok özvegy gróf Batthyány Lajosné ablakai. A megilletődés hallgatása vonult végig az emberek arcán. A toronyóra tizenkettőt vert. A hűvös éjjel borzongása suhant át a csendesülő utcákon. Hazafelé indultam, s egy különös érzés rezgettette meg bensőmet: ha igaz volna a régiék naív hite, hogy éjfélkor a halottak néha felkelnek sírjaikból, akkor ezen az éjszakán egy szétroncsolt homlokú férfiú szellemárnya bizonyára ott lebegne hosszasan mélézva ama sötét ablakok előtt.”

A „korosabb úr” állítólag nem volt más, mint Batthyány életének hűséges követője, Németh János, akit Batthyány még búcsúlevelében is feleségének jóindulatába ajánlott.

Erzsébet királyné mindent megtett, hogy valahogy orvosolja „a Habsburg-háznak ezt a szegényét”. Ezért is adta a maga ötvenezer dukátos koronázási ajándékát – de még az uráét is – az egykori honvédek özvegyeinek és árváinak,

valamint a munka- és keresőképtelen volt honvédeknek. Mindhiába: Batthyányné nem felejtett és nem közeledett. Az özvegy megfogadta ura tanácsát, nem fogadott el alamizsnát azoktól, akik őt özvegygé, gyermekeit árvává tették. Batthyány elkobzott birtokait a kincstár 1867 előtt jobbra eladogatta. 1867-ben csak egy stájerországi uradalom került vissza az özvegy kezébe. Az ikervári kastélyt Batthyányné *visszavásárolta*. Unokája, Emma lányának fia, Batthyány Lajos gróf lakott aztán a kastélyban feleségével, Andrássy Ilonával, tehát egy másik miniszterelnök lányával. Visszakérni az özvegy soha semmit nem kért. Rákóczi óta ekkora vagyont senki nem áldozott fel a hazáért.

1876-ban Erzsébet úgy érezte, hogy történhet valami, ami kapcsolatot teremthet Batthyányékkal. Batthyány Lajos akkor harmincesztendős fia, Elemér híres (és daliás) lovas volt. A gödöllői udvari vadászatokon megismerte, sőt megszerette Erzsébet unokahúgát, a szép és mindössze tizennyolc esztendős Wallersee bárónőt. A királyné észrevette és pártolta ezt a kölcsönös szerelmet. Hiába. Batthyányné azt mondta fiának: Elemér! A gyilkos családjából nem nőszülünk! Nyomatékkal még hozzátette, hogy ha fia mégis elveszi a bárónőt, a menyegző napján föbbe fogja löni magát. Batthyány Elemér 1932-ben agglegnyként halt meg.

Az Újépületet 1898-ban lebontották. Batthyány cellájának kövei mégis megvannak. Egy ott dolgozó építész kispesti családi házának előszobáját és tornácát borította be ezekkel a kövekkel.

A mauzóleumot 1986-ban kifosztották. Helyreállítása, hála a Nemzeti Pantheon Alapítványnak megtörtént, homlokzatára még egy Batthyány-dombormű is került. Mindmáig nem oldódott meg azonban az építmény megfelelő szigetelése, az épületbelső folyamatosan vizesedik. Reménykedjünk, hogy egyszer ezt is orvosolni fogják, és hogy a budai Batthyány téren talán már az idén láthatjuk az első mártír miniszterelnök szobrát.

Katona Tamás történész, nyugalmazott külügyi államtitkár, a Batthyány Emlékbizottság tagja, 2007. február 16-án nagy sikerű előadást tartott az Újvidéki Színház nagytermében az első felelős magyar minisztérium elnöke születésének 200. évfordulója alkalmából. Ezt az írást a szerző folyóiratunknak engedte át közlésre.